

HADHÁZI DALMA–PÁPAI-TARR ÁGNES*

A foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási gyakorlata hazánkban

The Practice of Imposing Sentences on Disqualification from the Profession in Hungary

ABSZTRAKT

A foglalkozástól eltiltás a magyar büntetőjogban történeti hagyományokkal rendelkező, jogfosztó-jogkorlátozó szankció. Az egyes jogfosztó, jogkorlátozó büntetések gyakorlatban történő érvényesítésének fontosságát évszázadokkal ezelőtt felismerték ugyan, de sajnálatos módon az utóbbi időben a szakirodalom nagyon keveset foglalkozik velük. Tanulmányunkban a foglalkozástól eltiltás büntető anyagi jogi szabályainak rövid ismertetését követően e büntetési nem kiszabásának elemzésével egyrészt szeretnénk pótolni a szakirodalomnak ezzel a szankcióval kapcsolatos hiányosságait, másrészt szeretnénk választ adni a szankció kiszabásával kapcsolatban felmerülő számos kérdésre.

Kulcsszavak: büntetéskiszabás, foglalkozástól eltiltás, abszolút büntetéskiszabási szabály, kiskorúak büntetőjogi védelme, alternatív szankció

ABSTRACT

Disqualification from the profession is a sanction in the Hungarian criminal law system that has a long historical tradition and deprives or limits people's rights. The importance of enforcing these types of punishments in practice was recognised centuries ago, but unfortunately there has been very limited recent literature on them. In our study, after a short description of the substantive criminal law rules on disqualification from the profession, we analyse the imposition of this penalty in order to fill the gap in the literature on this sanction and to answer several questions that may arise in relation to its application.

Keywords: imposition of punishments, disqualification from the profession, mandatory sentencing rule, criminal law protection of minors, alternative sanction

* Hadházi Dalma joghallgató, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar; e-mail: dalmahadhazi16@gmail.com; ORCID: 0009-0004-4159-4316. Dr. Pápai-Tarr Ágnes egyetemi docens, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék; e-mail: papai-tarr.agnes@law.unideb.hu; ORCID: 0009-0009-9904-3572. A tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-2 számú Egyetemi Kutatói Kiválósági Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

A foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási tendenciáinak megismerésére elsősorban az elérhető kriminálstatisztikai adatok feldolgozása szolgál alapul.¹ Ezek az adatok szemléltetik ugyanis, hogy hogyan változott évről évre e büntetési nem alkalmazási gyakorisága, milyen tartamban szabták azt ki, enyhé vagy inkább szigorú-e a bírói gyakorlat. A statisztikai adatok sokszor igen beszédesek az adott büntetési nemre ítélt elkövetők legfontosabb jellemzői tekintetében is, vagy abban, hogy tipikusan mely bűncselekmények miatt kerülnek a büntetések kiszabására. Az adatok vizsgálata soha nem öncélú, hiszen ezek árulkodhatnak arról is, hogy jó és minden tekintetben helyénvaló-e a büntetéskiszabási gyakorlat, de rávilágíthatnak az országos szinten jelentkező anomáliákra és a kifejezetten változtatást igénylő problémákra. A büntetéskiszabási gyakorlat feltárása a foglalkozástól eltiltás esetén még érdekesebbnek tűnt annak fényében, hogy az utóbbi évek jogszabályi módosításának köszönhetően három bűncselekményi kör esetén is kötelezővé vált a kiszabása.² Így kifejezetten izgalmasnak mutatkozott annak vizsgálata, hogy vajon a kötelező kiszabási esetek bevezetése jelentős mértékben változtatta-e meg a büntetéskiszabási gyakorlatot.

A foglalkozástól eltiltás kiszabásának vizsgálata fontos abból a szempontból is, hogy e büntetési nem helyét és szerepét megismerjük a jelenlegi bírói gyakorlatban. A magyar büntető szankciórendszerben ugyanis hosszú időn keresztül a szabadságvesztés dominanciája megkérdőjelezhetetlen volt.³ A klasszikusnak tekinthető és a jogalkalmazó ítélkezési gyakorlatát meghatározó legfontosabb szabályok lefektetése még abban az időszakban zajlott, amikor a jogalkotó és a jogalkalmazó is szilárdan hitt abban, hogy a szabadságvesztés az egyedüli jó büntetés a szankciórendszerekben. Nem véletlen, hogy a büntetéskiszabás kérdéskörét illetően a jogalkotó által rögzített szabályok nagy része kifejezetten a szabadságvesztés büntetésre vonatkozik. Mára azonban a szabadságvesztésbe vetett bizalom megingani látszik. Új kriminálpolitikai célkitűzésként a jogalkotó és a jogalkalmazó tekintete is egyre inkább a szabadságelvonnással nem járó büntetések felé fordul. Így van ez Európában és Magyarországon is.⁴ Mára a börtönpopuláció csökkentése a jogalkotó kiemelkedően

¹ A kutatás során elsősorban két statisztikai adatbázisra támaszkodtunk. Az Országos Bírósági Hivatal adatbázisa tartalmazza a büntetéskiszabás szempontjairól a legrészletesebb adatokat. A jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottjainak statisztikai adatai itt érhetők el: <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai> (2025. 09. 25.). Az egyes büntetési nemek kiszabásának országos tendenciáit elsősorban a büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatait felhasználva elemeztük, amelyek itt érhetők el: <https://ugyeszseg.hu/az-ugyeszsegrol/statisztikai-adatok/buntetobirosag-elotti-ugyeszi-tevekenyseg/> (2025. 09. 25.).

² A Btk. 52. § (3) bekezdése a 2021. évi LXXIX. törvény 16. §-ával megállapított szöveg, a (4) bekezdését a 2017. évi CXLIX. törvény 2. §-a iktatta be, (5) bekezdését a 2023. évi LXXXVIII. törvény 32. § (1) bekezdése iktatta be.

³ A szabadságvesztés a 19. században a halálbüntetés alternatívájaként vált uralkodó büntetési nemmé, a jogalkotó és jogalkalmazó szervek is nagy reményeket fűztek hozzá, az egyedüli ideális büntetési nemnek tartották.

⁴ A büntetőjogászok körében az utóbbi néhány évtizedben a szabadságvesztés büntetés alternatíváinak tudományos igényű kutatása igen népszerű témának számít, amit nemzetközi dokumentumok is erősítenek. Az alternatív szankciók angolszász és európai tapasztalatairól, a vonatkozó nemzetközi dokumentumokról lásd részletesen: KEREZSI Klára: *Kontroll vagy támogatás: az alternatív szankciók dilemmája*. CompLex, Budapest, 2006. 119–256.

fontos célkitűzése lett, ezért szükséges megismerni az egyes szabadságvesztést helyettesítő alternatív szankciók büntetéskiszabási gyakorlatát is ahhoz, hogy átfogóbb képet kapjunk az egyes büntetések szankciórendszerben elfoglalt helyéről, szerepéről. A foglalkozástól eltiltásról mint a szabadságvesztést helyettesítő szankcióról szerzett gyakorlati tapasztalatok, a büntetéskiszabás során felmerülő nehézségek felismerése feljogosíthat bennünket arra, hogy javaslatokat fogalmazzunk meg a hatékonyabb alkalmazás és szabályozás érdekében.

1. A foglalkozástól eltiltás büntetés szabályozása

A foglalkozástól eltiltás büntetés az elkövetőt egy, az Alaptörvényben is rögzített alapvető jogától fosztja meg, mégpedig a foglalkozás és a munka szabad megválasztásához való jogától.⁵ A foglalkozás megválasztása, a szabad munkavállalás minden korban a szabadság egyik fokmérője, olyan érték, amelynek súlya folyamatosan növekszik pénzcentrikus, fogyasztói társadalmunkban. A foglalkozás gyakorlása egzisztenciális biztonságot nyújt az egyénnek, és rajta keresztül a családjának is, így ennek megvonása, korlátozása a bűncselekményt elkövetők számára valódi hátrányt jelent.⁶ A foglalkozástól eltiltás ugyanakkor megbélyegzést is eredményez a társadalom tagjai körében, egyfajta jelzés az állampolgárok felé, hogy bizonyos emberekkel szemben óvatosabbak legyenek.⁷

A foglalkozástól eltiltás története hosszú múltra tekint vissza hazánkban, hiszen a Csemegi-kódex már mellékbüntetésként szabályozta.⁸ A kódex szabályozta a hivatalvesztés, a viselt hivatal vagy állás, illetve az ügyvédi tevékenység gyakorlási lehetőségének elvesztését is, e hivatalvesztéssel járó jogkövetkezmények tehát részben szintén az elítélt közhivatalát, szolgálatát, állását érintették.⁹ A foglalkozástól eltiltás járulékos jellegét a későbbi magyar büntető törvények is megtartották,¹⁰ hiszen a foglalkozástól eltiltást sokáig mellékbüntetésként szabályozták. A magyar büntető szankciórendszert átalakító, az akkor hatályban lévő Btk.-t¹¹ módosító 2009. évi LXXX. törvénnyel megvalósuló reformok megváltoztatták a foglalkozástól eltiltás büntetőjogi megítélését is, és az addigi mellékbüntetést már büntetésként szabályozták. A törvény másik újítása az volt, hogy amennyiben a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem volt súlyosabb,

⁵ Alaptörvény XII. cikk „Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz.”

⁶ KABÓDI CSABA–MEZEY Barna: *A szabadságvesztés történelmi előzményei*. Módszertani Füzetek, 1986/4. 50.

⁷ FINKEY Ferenc: *Büntetés-tani problémák*. Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottságának Kiadványsorozata 4., Budapest, 1933. 257.

⁸ A Csemegi-kódexben megtalálható volt a szakképzettséget kívánó foglalkozás gyakorlásától eltiltás, amelyet a jogalkalmazó szervek a törvény Különös Részében meghatározott esetekben alkalmazhattak. 1878. évi V. törvénycikk 60. §: „A jelen törvény különös részében határozatnak meg az esetek, melyekben a bűnösnek ítélt személy, a szakképzettséget kívánó foglalkozás gyakorlatától eltiltandó.”

⁹ 1978. évi V. törvénycikk, 54–55. §. GÖRGÉNYI Ilona–GULA József–HORVÁTH Tibor–JACSÓ Judit–LÉVAY Miklós–SÁNTHA Ferenc–VÁRADI Erika: *Magyar Büntetőjog – Általános Rész*. CompLex, Budapest, 2014. 394.

¹⁰ 1950. évi II. törvény, 1961. évi V. törvény, 1978. évi IV. törvény.

¹¹ 1978. évi IV. törvény.

akkor szabadságvesztés helyett közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás vagy kiutasítás, illetőleg e büntetések közül több is kiszabható volt.¹²

A foglalkozástól eltiltásnak szánt szabadságvesztést helyettesítő szerep megmaradt a 2012. évi C. törvényben (a továbbiakban: Btk.) is. A hatályos szabályok szerint, ha a bűncselekmény büntetési tételének alsó határa nem éri el az egyévi szabadságvesztést, akkor szabadságvesztés helyett a Btk.-ban a szabadságvesztést követően felsorolt valamennyi szankció kiszabásra kerülhet.¹³ A differenciált és individuális szankcionálás kívánalma jegyében a Btk. a büntetések együttalkalmazását is megengedi.¹⁴ Eszerint – a Btk. 33. § (3) bekezdését figyelembe véve – a foglalkozástól eltiltás szabadságvesztés, elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás és kiutasítás mellett is kiszabható. A foglalkozástól eltiltás a büntetések közül az egyik, amelyet önállóan és más büntetés mellett is kiszabhat a bíróság.

Foglalkozásnak minősül minden olyan tevékenység, amelyet élethivatás-szerűen, kereseti céllal, a megélhetés biztosítása végett folytatnak.¹⁵ A Btk. értelmező rendelkezése ugyanakkor a foglalkozás fogalmát kiterjeszti, így foglalkozásnak minősül az is, ha az elkövető gazdálkodó szervezet általános vezetését ellátó szerv tagja vagy egyszemélyi vezetője, gazdasági társaság vagy szövetkezet felügyelőbizottságának tagja, egyéni cég tagja, egyéni vállalkozó vagy a civil szervezetnek a civil szervezetekről szóló törvényben meghatározott vezető tisztségviselője.¹⁶

A foglalkozástól eltiltásnak jelenleg két lehetséges és három kötelező kiszabási esetét szabályozza a Btk. A foglalkozás gyakorlásától az első fordulat szerint azt lehet eltiltani, aki a bűncselekményt szakképzettséget igénylő foglalkozás szabályainak megszegésével követi el.¹⁷ Szakképzettséget igénylő foglalkozáson egyrészt azokat a foglalkozásokat kell érteni, amelyek gyakorlásához szükség van valamilyen képesítésre,¹⁸ másrészt a szakképzettség megszerzése megfelelő gyakorlat eredménye is lehet.¹⁹ A foglalkozástól az is eltiltható, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tevékenységet nem a foglalkozásaként gyakorolta, de rendelkezik annak

¹² 7. § (3) bek.

¹³ Btk. 33. § (3) bek.

¹⁴ AMBRUS István: A szankciós szabályok és a bünteteskiszabás néhány dilemmája Magyarországon (2010–2017). In: Homoki-Nagy Mária (szerk.): *Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2018. 18.

¹⁵ GÖRGÉNYI et al.: i. m., 396.

¹⁶ Btk. 54. §. Az USA-ban már korábban felismerték a vállalati bűnözők foglalkozástól eltiltásának szükségességét, amelynek célja a gazdálkodó szervezet azon vezető tisztségviselőjének vagy vezetőjének a megbüntetése volt, akit a szervezet érdekeinek védelmében elkövetett bűncselekmény miatt ítélték el. Lásd McDERMOTT, Martin F.: Occupational Disqualification of Corporate Executives: An Innovative Condition of Probation. *The Journal of Criminal Law & Criminology*, 1982/2. 604–641. (DOI: 10.2307/1143109).

¹⁷ Btk. 52. § (1) bek.

¹⁸ Az ítélezési gyakorlat szerint arra, aki valamely szakképzettséget igénylő tevékenységet fejt ki, az adott foglalkozás szabályai az irányadók, függetlenül attól, hogy azt éppen az adott foglalkozás keretei között teszi-e. BH 2003.12.570 I.

¹⁹ GÖRGÉNYI et al.: i. m., 398.

a foglalkozásnak a gyakorlásához szükséges szakképesítéssel,²⁰ amely szabályainak megszegésével a bűncselekményt elkövette.²¹ E szerint a fordulat szerint akár szándékos, akár gondatlan elkövetés is alapot szolgáltat a büntetés kiszabására.²²

A második bírói mérlegelésen alapuló fordulat szerint foglalkozástól eltiltható az, aki a bűncselekményt foglalkozásának felhasználásával szándékosan követte el. Ebben az esetben az elkövető a szándékos bűncselekmény elkövetése során a foglalkozását eszközként használja a bűncselekmény elkövetéséhez. A Kúria precedensértékű határozatában rámutat, hogy a foglalkozási ágon belül a ténylegesen betöltött munkakört, annak adottságait, az azáltal nyújtott lehetőségeket lehet csak felhasználni a bűncselekmény elkövetéséhez.²³ Ennek nem lehetőségként, hanem ténylegesen fenn kell állnia. A bíróságoknak kötelességük megállapítani, hogy az elkövető ténylegesen milyen módon használta fel a foglalkozása által nyújtott lehetőséget a bűncselekmény véghezvitelénél.²⁴

A foglalkozástól eltiltásnak három kötelező esetét szabályozza a Btk. Anélkül, hogy az abszolút büntetéskiszabási szabályok részletes dogmatikai kifejtésébe bocsátkoznánk, mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy a kötelező, mérlegelést nem engedő büntetéskiszabási szabályok ellentétesek a magyar büntető szankciórendszer évszázados hagyományaival, és súlyosan sértik az individualizáció elvét, valamint a bírói szabad mérlegelést. Ezekkel a szabályokkal ugyanis a jogalkotó a bírót helyett kiszabja a szankciót, ezáltal a bírót egyszerű végrehajtó szerepbe kényszeríti. Az abszolút büntetéskiszabási szabályok alkalmazása szükségképpen vezethet a bírói meggyőződéssel ellentétes és konkrét ügyben igazságtalan ítéletekhez. A büntetéskiszabás tekintetében a jogalkotó és a jogalkalmazó között megvalósuló munkamegosztás és ennek kényes egyensúlyban tartása alapvető követelménye a relatíve határozott szankciórendszereknek.²⁵

A foglalkozástól eltiltás első kötelező esetében a kiskorúak kiemelt büntetőjogi védelme érdekében a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény elkövetőjét, ha a bűncselekményt tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követte el, illetve a gyermekpornográfia elkövetőjét végleges hatállyal el kell tiltani bármely olyan foglalkozás gyakorlásától vagy egyéb tevékenységtől, amelynek keretében tizennyolcadik életévét be nem töltött személy nevelését, felügyeletét, gondozását, gyógykezelését végzi, illetve ilyen személlyel egyéb hatalmi vagy

²⁰ A hangsúly tehát az ismereteken, és nem az azok bizonyítására szolgáló alakszerű képzésen van. FÖLDVÁRI József: *A büntetés tana*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 170.

²¹ Btk. 52. §.

²² BELOVICS Ervin–POLT Péter (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv kommentárja*. ORAC, Budapest, 2025. <https://jogkodox.hu/doc/1832826> (2025. 04. 20.).

²³ Kúria Bfv.154/2023/10.

²⁴ 18. BK vélemény.

²⁵ PÁPAI-TARR Ágnes: *A büntetéskiszabás aktuális kérdései*. Novissima, Budapest, 2024. 46.

befolyási viszonyban²⁶ áll.²⁷ E rendelkezés kategorikus, mérlegelést nem engedő kötelezettséget ró a bíróságokra.²⁸ A gyermekek büntetőjogi védelme kiemelt fontosságú, ez vitathatatlan, hiszen számos élethelyzetben védtelenek, kiszolgáltatottak, függő viszonyok jellemzik fejlődésüket. Ezt a hatalmi viszonyt sok esetben bűncselekmények elkövetésére használják ki, amelyet az államnak kötelessége megakadályozni, súlyosabb esetekben pedig büntetni, figyelembe véve a büntetőjog *ultima ratio* elvét is.²⁹ A kiskorúak szexuális kizsákmányolásának növekedése, különösen annak online térben történő tényreése az elmúlt évek digitális devianciáinak jelentős részét teszi ki, amely a koronavírus járvány idején még inkább felerősödött.³⁰

A második kötelező esetben, szintén a gyermekek fokozott büntetőjogi védelme érdekében, a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény elkövetőjét kell eltiltani az előbb felsorolt tevékenységektől.³¹ A két fordulat között a lényegi különbség az, hogy a kiskorú veszélyeztetése esetén a bíróság mérlegeli az eltiltás időtartamát, valamint a foglalkozástól eltiltástól különös méltánylást érdemlő esetben eltekinthet.

A harmadik kötelező esetben a választói akarat tiltott befolyásolása bűncselekmény elkövetőjét kell eltiltani attól, hogy bármely civil szervezetben felelős személy és pártban vezető tisztségviselő legyen.³² Tekintettel arra, hogy ez utóbbi esetnek még nincs büntetéskiszabási gyakorlata, elemzése nem képezi jelen tanulmány tárgyát.

A Btk. 53. § (1) bekezdése értelmében a foglalkozástól eltiltás vagy határozott ideig tart, vagy végleges hatályú. A határozott idejű eltiltást egy és tíz év között állapíthatja meg a bíróság.³³ A határozott tartamnál a prevenció cél a meghatározó,

²⁶ Az „egyéb hatalmi vagy befolyásolási viszony” alatt bármilyen olyan személyes és függelmi viszonyt kell érteni, ami nem tartozik bele a hozzátartozói, nevelőszülői kapcsolatba. Ilyen viszony állhat fenn például egy gyermek és édesapjának barátja vagy szomszédja között, viszont fontos, hogy utóbbi személy fejtsen ki valamilyen tevékenységet a gyermekkel kapcsolatban (a gyermekre vigyázzon, vállalja el, hogy elviszi iskolába, stb.). Legfőbb Ügyészség Büntetőbírósági Ügyek Főosztálya BF. 72/2013. számú körlevele.

²⁷ Btk. 52. § (3) bek. A kötelező esetkört a 2017. évi CXLIX. törvény vezette be, a foglalkozástól eltiltás kiszabása korábban csupán lehetőség volt. Érdemes megjegyezni, hogy a foglalkozástól eltiltás első mérlegelést nem tűrő kiszabási esete a magyarhoz hasonlóan jelenik meg a svájci alkotmányban, miszerint azok a személyek, akiket azért ítélték el, mert egy gyermek vagy egy kiszolgáltatott személy szexuális integritását sértették, véglegesen elveszítik azt a jogot, hogy kiskorú gyermekekkel vagy függőségben lévő személyekkel foglalkozást vagy társadalmi tevékenységet gyakoroljanak (Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft, Art. 123c). Nagy Ferenc tanulmányában kiemeli, hogy úgy tekint erre az esetre, mint alkotmányi rangra emelt speciális foglalkozástól eltiltásra. Nagy Ferenc: Törvényességi, büntetőjogi normák Európa egyes alkotmányjaiban. *Jogtudományi Közlöny*, 2015/12. 564.

²⁸ 1/2021. (V. 13.) BK vélemény.

²⁹ Az Egyesült Államokban és Nyugat-Európa számos országában tendenciaszerű, hogy a gyermekek elleni, nagy nyilvánosságot kapott szexuális bűncselekmények miatt egyre több törvényt fogadnak el a gyermekek szexuális védelme érdekében. DEMLEITNER, Nora V.: Abusing State Power or Controlling Risk?: Sex Offender Commitment and Sicherungsverwahrung. *Fordham Urban Law Journal*, 2002/5. 1624.

³⁰ WINDT Szandra: A gyerek: érték vagy értékes árucikk? *Belügyi Szemle*, 2022/8. 1691.

³¹ Btk. 52. § (3)–(4) bek. A rendelkezést a 2017. évi CXLIX. törvény. 2. §-a iktatta be. Hatályos: 2017. december 1-től.

³² Btk. 52. § (5) bek.

³³ A hatályos francia szabályok szerint például öt évre rendelhető el az eltiltás, amennyiben az elkövető foglalkozását szándékosan használta fel bűncselekmény előkészítésére vagy elkövetésére. [Code pénal, Art. 131-6 11. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/ (2025. 04. 20.)] A cseh büntető törvénykönyv a magyarhoz hasonlóan a határozott ideig tartó eltiltás lehetséges időtartamát egytől tíz évben

hiszen az adott foglalkozás gyakorlásából az elkövetőt olyan időre indokolt kizárni, amelynek elteltével biztosítottnak látszik, hogy foglalkozásával összefüggően nem fog újabb bűncselekményt elkövetni.

Végleges hatállyal az tiltható el, aki a foglalkozás gyakorlására alkalmatlan (objektív eset), vagy arra méltatlan (szubjektív eset, azaz mérlegelést igényel). A szankciórendszernek bölcsnek és preventívnek kell lennie,³⁴ ezzel magyarázható az az elkövetőknek kedvező szabály, hogy akit végleges hatállyal tiltottak el a foglalkozás gyakorlásától, az tíz év elteltével kérheti a bíróságtól az eltiltás alóli mentesítését.³⁵ Ennek az a feltétele, hogy az idő előrehaladtával az eltiltott a foglalkozás gyakorlására alkalmassá vagy érdemessé váljon. Figyelemmel a bünszervezetben elkövetett bűncselekmények kiemelt tárgyi súlyára és a társadalom védelmére, ez utóbbi esetben sem mentesíthetők azok, akik a bűncselekményt bünszervezetben követték el.³⁶

2. A foglalkozástól eltiltás helye a szankciórendszerben

Mielőtt a foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási tendenciának részletes elemzésébe bocsátkoznánk, szükségesnek tartjuk röviden felvázolni a magyar büntetéskiszabási gyakorlat legfontosabb jellemzőit, és ebben a rendszerben elhelyezni a foglalkozástól eltiltást.

Magyarországon a szankciókiszabási gyakorlatban a büntetések dominálnak. A rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint a bűncselekmények elkövetőinek 85–89%-ával szemben büntetés kerül kiszabásra, és ez tendenciózusnak tekinthető, hiszen a kiszabott büntetések aránya néhány százalékponti eltéréssel az utóbbi évek mindegyikében meghaladja a 85%-ot. Ráadásul az elmúlt néhány évben egy kismértékű, de folyamatosan növekvő tendencia figyelhető meg a büntetések kiszabási gyakorisága tekintetében.³⁷ Megállapítható tehát, hogy a magyar büntetéskiszabási gyakorlatban a büntetések elsődlegesek a terhelte személyiségéhez igazodó és a speciális prevenciót előnyben részesítő intézkedésekhez képest. A terheltek megközelítőleg 30%-ával szemben kerül sor intézkedés alkalmazására. A fenti adatokban szereplő terheltek között természetesen átfedések vannak, hiszen előfordul,

állapítja meg, a végleges hatályú foglalkozástól eltiltást viszont nem teszi lehetővé. [Criminal Code of the Czech republic, Section 73 (1). <https://antislaverylaw.ac.uk/wp-content/uploads/2019/08/Czech-Republic-Criminal-Code.pdf> (2025. 04. 20.)].

³⁴ Vókó György: A mentesítés, a Btk. és az új Bv.tv. összefüggései. *Jogtudományi Közlöny*, 2015/3. 124.

³⁵ Btk. 53. § (4) bek. A német Btk. szerint a mentesítésre először a határozat jogerőre emelkedésétől számított egy év után van lehetőség, amennyiben alappal feltételezhető, hogy már nem áll fenn annak a veszélye, hogy az elkövető a 70. § (1) alatti szándékos bűncselekményt kövessen el [German Criminal Code, Section 70a. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html (2025. 04. 20.)].

³⁶ Btk. 53. § (4) bek.

³⁷ Az új Btk. hatálybalépése utáni időszakot vizsgálva megfigyelhető, hogy 2013-ban még 77,23% volt a kiszabott büntetések aránya, s ez 2023-ra – évről évre kismértékű emelkedést mutatva – 89,31%-ra nőtt. Az adatok forrása: A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2017. évi tevékenység; A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2023. évi tevékenység. <https://ugyeszseg.hu/az-ugyeszsegrol/statisztikai-adatok/buntetobirosag-elotti-ugyeszi-tevekenysegi/> (2025. 04. 20.).

hogy ugyanazért a bűncselekményért ugyanazon elkövetővel szemben a bíróság büntetést is kiszab és intézkedést is alkalmaz. Összességében tehát szankciórendszerünkben a büntetések az elsődleges és meghatározó jogkövetkezmények, az intézkedések pedig a terhelt személyiségének pozitív irányba történő alakítására, biztonsági és speciális prevenciók célok előmozdítására hivatottak.³⁸

Az alábbi táblázat a 2022-ben és 2023-ban jogerősen kiszabott büntetések megoszlását tartalmazza.

1. táblázat: Büntetéskiszabási gyakorlat, 2022–2023 (saját szerkesztés)

Büntetések	Kiszabott büntetések 2022-ben (db, %)	Kiszabott büntetések 2023-ban (db, %)
Pénzbüntetés	24 593 (47,97%)	23 380 (47,52%)
Szabadságvesztés	19 634 (38,30%)	19 450 (39,53%)
Járművezetéstől eltiltás	14 881 (29,03%)	14 271 (29,01%)
Közérdekű munka	7669 (14,96%)	7021 (14,27%)
Elzárás	1710 (3,34%)	1661 (3,38%)
Kiutasítás	1418 (2,77%)	2140 (4,35%)
Foglalkozástól eltiltás	1351 (2,64%)	1384 (2,81%)
Sportrendezvények látogatásától való eltiltás	77 (0,15%)	19 (0,04%)
Kitiltás	22 (0,04%)	23 (0,05%)

A táblázatból jól látható, hogy hazánkban leggyakrabban pénzbüntetést, majd ezt követően szabadságvesztést szabnak ki a bíróságok a bűnelkövetőkkel szemben.³⁹ A két büntetési nem kiszabása jelentősnek tekinthető, hiszen 2023-ban a pénzbüntetés a kiszabott büntetések között 47,5%-ot képviselt, míg a szabadságvesztések aránya 39,5% volt. A harmadik leggyakrabban kiszabott büntetésünk a járművezetéstől eltiltás. A szankciónem alkalmazási gyakoriságának megvan a maga észszerű magyarázata. Egyrésről hazánkban magas a közlekedési bűncselekmények elkövetésének aránya, másrésről az ittas vezetések miatt a jelenlegi Btk. hatálybalépése óta e szankció kiszabása – a szigorítás jegyében – kötelezővé vált.⁴⁰ Az ittas járművezetések száma csökkenő bűnözés mellett is növekvő tendenciát mutat, így nem véletlenek ezek a statisztikai mutatók, amelyek arról árulkodnak, hogy igen gyakran

³⁸ NAGY Ferenc: A szabadságelvonással járó szankciókról az új Btk.-ban. *Börtönügyi Szemle*, 2014/4. 2.

³⁹ A szabadságvesztés és pénzbüntetés kiszabási tendenciáiról részletesen: PÁPAI-TARR: i. m., 165–194., 238–259.

⁴⁰ PÁPAI-TARR Ágnes: Iszik vagy vezet? A járművezetéstől eltiltás büntetéskiszabási tapasztalatai hazánkban. *Magyar Jog*, 2022/9. 541–550.

kerül sor a járművezetéstől eltiltás büntetés kiszabására. A szankciórendszerben szintén jelentős helyet foglal el negyedik leggyakrabban kiszabott büntetési nemünk, a közérdekű munka, a maga megközelítőleg 15%-os arányával.⁴¹ Az új Btk. hatálybalépésével a személyi szabadság elvonásával járó büntetések sora az elzárással bővült. Az elzárás kiszabása nem tekinthető számottevőnek: 2023-ban a kiszabott büntetések 3,37%-át tette ki.⁴²

A foglalkozástól eltiltás a többi büntetéshez viszonyítva ritkábban, alig mindössze 2,6–2,8%-ban kerül kiszabásra. A viszonylag csekély alkalmazási gyakoriság leginkább azzal magyarázható, hogy a jogalkotó feltételekhez köti e büntetés alkalmazását. Kiszabására ugyanis csak abban az esetben kerülhet sor, ha a bűncselekményt a szakképzettséget igénylő foglalkozás szabályainak megszegésével vagy a foglalkozás felhasználásával szándékosan követik el. Aki ezeknek a feltételeknek nem felel meg, azt nem lehet eltiltani a foglalkozástól. Ezek a szabályok azt a feltételezést bocsátják előre, hogy a foglalkozástól eltiltás nem lesz valódi szabadságvesztést helyettesítő, alternatív szankció, hiszen a bűncselekményeknek csupán töredéke valósul meg foglalkozási szabály megszegésével vagy foglalkozás felhasználásával.

3. A foglalkozástól eltiltás büntetékiszabási gyakorlata

A foglalkozástól eltiltás kiszabásának tendenciáját a következő táblázat mutatja:

2. táblázat: Foglalkozástól eltiltottak száma, 2013–2023 (saját szerkesztés)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Nő</i>	22	36	62	66	86	118	139	96	210	283	305
<i>Férfi</i>	122	178	270	300	343	464	542	419	768	1068	1079
	144	214	332	366	429	582	681	515	978	1351	1384

A foglalkozástól eltiltás viszonylag csekély alkalmazási gyakorisága mellett is megállapítható, hogy az új Btk. hatálybalépése óta évről évre egyre növekvő súllyal van jelen a kiszabott szankciók között. Míg 2013-ban mindösszesen 144 esetben⁴³ szabta ki a bíróság e szankciót, 2023-ban már 1384 esetben.⁴⁴ Tíz év leforgása alatt tehát közel tízszeresére emelkedett a kiszabott foglalkozástól eltiltások száma. Az adatok arra engednek következtetni, hogy a növekedés a foglalkozástól eltiltás kötelező esetköreinek bevezetésével magyarázható.

⁴¹ A közérdekű munka büntetékiszabási gyakorlatának elemzése részletesen: SIPOS Ferenc: *Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban*. HVG-ORAC, Budapest, 2019. 325–335.

⁴² Az elzárás büntetékiszabási tapasztalatairól részletesen: SOLTÉSZ Tamás: Az elzárás büntetőjogi szankciórendszerünkben. *Büntetőjogi Szemle*, 2023/2. 53–57.

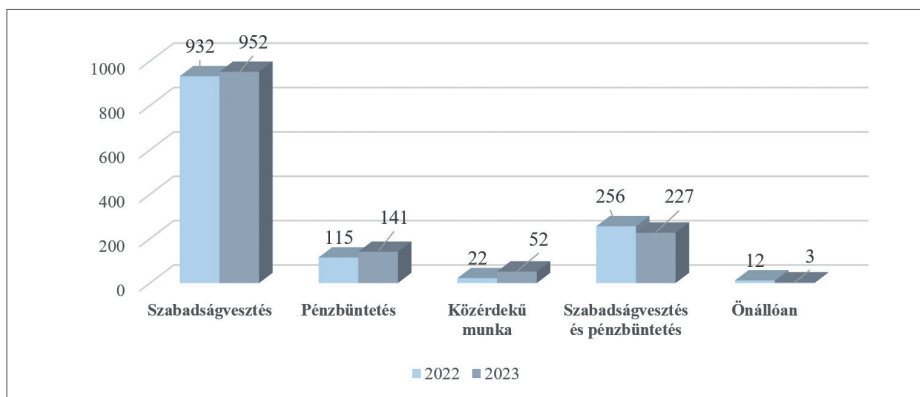
⁴³ Ez a szám viszont magyarázható azzal, hogy nem teljes évi adatokról van szó, hiszen a Btk. csak 2013. július 1-jén lépett hatályba.

⁴⁴ Az ügyészség statisztikai adataiból kiderül, hogy 2023-ban a legtöbb foglalkozástól eltiltás Bács-Kiskun vármegyében és a fővárosban került kiszabásra, a fővárost Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye követi, és közel azonos számokkal Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén.

Amennyiben a kiszabott foglalkozástól eltiltások időtartamát vizsgáljuk, megállapítható, hogy 2023-ban 1004 esetben határozott ideig tartó és 380 esetben végleges hatályú eltiltást szabtak ki. A foglalkozástól eltiltások mintegy $\frac{3}{4}$ -ét határozott időtartamban állapította meg a bíróság. A végleges hatályú eltiltások viszonylag magas aránya annak köszönhető, hogy a nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények esetén a fent már ismertetett esetkörökben kötelező a végleges hatályú eltiltást kiszabni.

A foglalkozástól eltiltás egy olyan büntetési nem, amelyet önállóan és más büntetés mellett is kiszabhat a bíróság. A kutatás egyik célkitűzése éppen annak a kérdésnek a megválaszolása volt, hogy a foglalkozástól eltiltásra tekinthetünk-e úgy, mint a szabadságvesztés büntetés lehetséges alternatívájára. Szabadságvesztést helyettesítő szankciónak klasszikus értelemben kizárólag a személyi szabadság elvonásával nem járó büntetés vagy intézkedés minősülhet.⁴⁵ Az önállóan kiszabott foglalkozástól eltiltás ennek a kritériumnak megfelel, hiszen szabadságvesztéssel nem jár.

Az alábbi ábra a foglalkozástól eltiltás mellett kiszabott szankciók arányát, illetve az önállóan kiszabott foglalkozástól eltiltások számát szemlélteti a rendelkezésre álló utóbbi két év statisztikai adatai alapján:

1. ábra: A foglalkozástól eltiltás mellett kiszabott büntetések, 2022–2023
(saját szerkesztés)

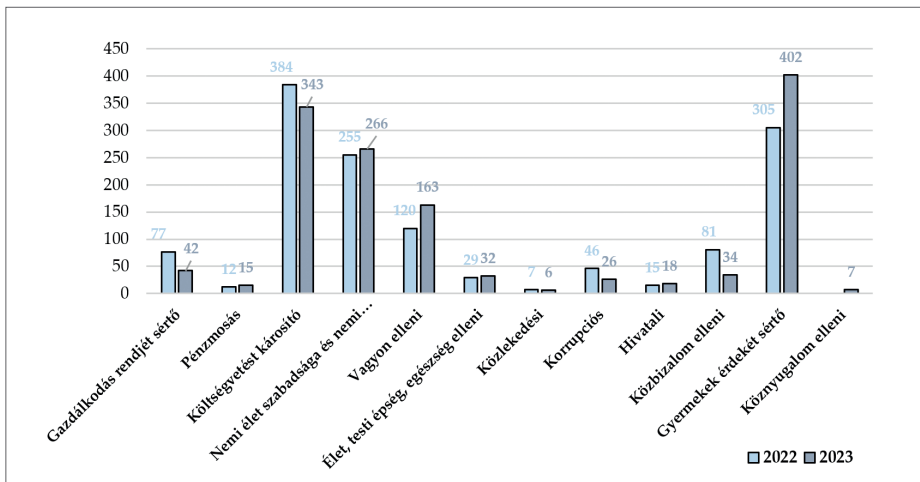
Az adatokból egyértelműen megállapítható, hogy a bíróságok a foglalkozástól eltiltást leggyakrabban szabadságvesztés, ritkábban pénzbüntetés vagy közérdekű munka büntetés mellett szabják ki. Ebben a tekintetben az adatok talán nem is annyira meglepőek, hiszen a foglalkozástól eltiltást az esetek többségében nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmények miatt szabják ki, amelyek esetében indokolt a szabadságvesztés büntetés kiszabása is. A gyakorlatban olyan esetek is előfordulnak, amikor a bíróságok a szabadságvesztés és a pénzbüntetés mellett még foglalkozástól eltiltást is kiszabnak. Ezekben az esetekben feltételezhetően a speciális prevenció indokolhatja a büntetések kombinált kiszabását.

⁴⁵ AMBRUS István: Some Thoughts on the Hungarian Criminal Sanctioning System. *Jogelméleti Szemle*, 2016/4. 4.

Rendkívül csekélynek mondható ugyanakkor a foglalkozástól eltiltás önálló kiszabási aránya. 2023-ban mindössze három esetben szabták ki önállóan, mindhárom esetben foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekménye miatt. 2022-ben sem volt jellemző, hogy a foglalkozástól eltiltást gyakran szabták volna ki alternatív szankcióként. Ennek megfelelően a büntetéskiszabást jellemző adatokból az a következtetés vonható le, hogy hazánkban a foglalkozástól eltiltás nem a szabadságvesztés büntetés valódi alternatívája, hiszen azt általában nem helyette, hanem sokkal inkább mellette alkalmazzák a bíróságok.

4. A foglalkozástól eltiltás bűncselekményi csoportok szerint

Érdekes annak a vizsgálata is, hogy az utóbbi időben növekvő számban előforduló foglalkozástól eltiltást milyen bűncselekmények miatt szabják ki a bíróságok. Az alábbi diagram a 2022-ben és 2023-ban jogerősen kiszabott foglalkozástól eltiltások bűncselekményi csoportonkénti megoszlását szemlélteti:

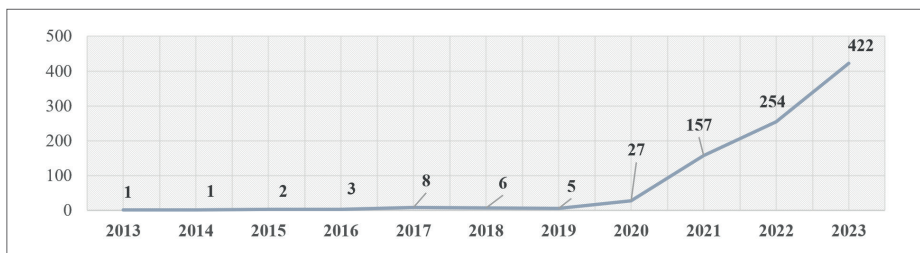
2. ábra: Foglalkozástól eltiltottak által elkövetett bűncselekmények, 2022–2023 (saját szerkesztés)

2023-ban a bíróságok a gyermekek érdekét sértő bűncselekményeken belül kiskorú veszélyeztetése miatt szabták ki a legtöbb foglalkozástól eltiltást. Ennek oka egyértelműen magyarázható a foglalkozástól eltiltás második kötelező esetkörével, hiszen a kiskorú veszélyeztetése esetén a bíróság csak különös méltánylást érdemlő esetben tekinthet el a foglalkozástól eltiltás kiszabásától.

A következő ábra a kiskorú veszélyeztetése miatt kiszabott foglalkozástól eltiltások számát mutatja 2013-tól.

Az ábra alapján megállapíthatjuk, hogy a kötelező büntetéskiszabás jelentősen átalakította ebben a tekintetben a foglalkozástól eltiltás gyakorlatát is. A kötelező esetet megelőző időszakban ugyanis egyáltalán nem volt jellemző a magyar

büntetéskiszabási gyakorlatra, hogy a bírók a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény miatt foglalkozástól eltiltást alkalmaztak volna. A rendelkezésünkre álló adatok szerint korábban évente egy és nyolc között mozgott a kiskorú veszélyeztetése miatt kiszabott foglalkozástól eltiltások száma, 2023-ra azonban már 422-re emelkedett.

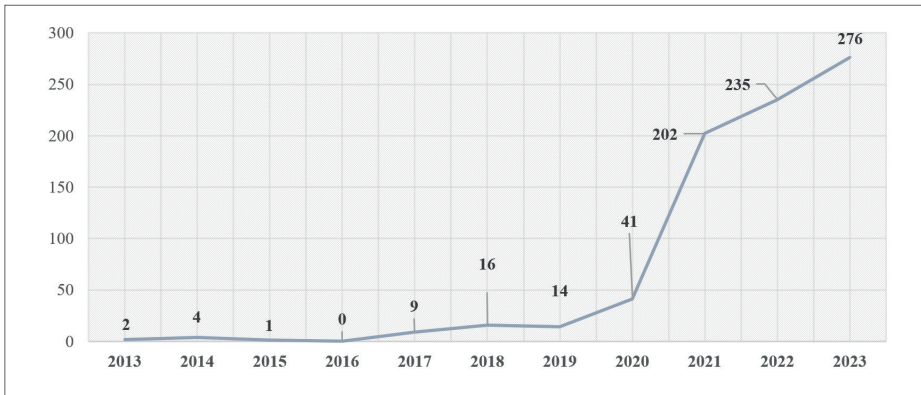
3. ábra: Kiskorú veszélyeztetése miatt kiszabott foglalkozástól eltiltások száma, 2013–2023 (saját szerkesztés)

Ami az eltiltások időtartamát illeti, elmondható, hogy a bíróságok inkább határozott időre (jellemzően két évre) szabták ki, és csak egyes kirívó esetekben mondták ki a végleges hatályú eltiltást a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény elkövetőivel szemben. Utóbbi esetben különösen akkor indokolt a foglalkozástól eltiltás kiszabása, amikor az elkövető foglalkozásából adódóan kiskorú nevelését, felügyeletét, gyógykezelését látja el, vagy kiskorúval egyéb hatalmi, befolyási viszonyba kerülne. Érdemes megjegyezni, hogy a kiskorú veszélyeztetése bűncselekményének csupán az egyik tipikus és potenciális elkövetői köre felel meg ennek a fenti kategóriának. Sok esetben a kiskorú veszélyeztetését a szülő követi el, akinek foglalkozását, iskolai végzettségét tekintve sem tűnik feltétlenül szükségesnek a foglalkozástól eltiltás kimondása, hiszen csekély az esély arra, hogy valaha is kiskorú nevelését, felügyeletét éppen foglalkozása körében látná el. Ugyanakkor észszerűnek tűnik az eltiltás kiszabása azokban az esetekben, amikor például nevelőszülő, tanár, óvodapedagógus, edző a kiskorú veszélyeztetésének elkövetője. Összességében biztosak lehetünk abban, hogy az abszolút büntetéskiszabási szabály nem tűnik észszerűnek valamennyi élethelyzetre vonatkozóan, és sok esetben feleslegesen kiszabott büntetésekhez vezethet. Ugyanakkor meggyőződésünk, hogy a bíróság alapos mérlegelése nyomán igazságos döntések szülehetnek.

A második leggyakoribb deliktum, ami miatt a foglalkozástól eltiltás kiszabásra kerül, a költségvetési csalás, amely miatt 2023-ban összesen 345 esetben mondták ki az eltiltást – az esetek jelentős részében szabadságvesztés, valamint szabadságvesztés és pénzbüntetés mellett. A költségvetési csalást elkövetőket határozott időre, jellemzően pár évre, és nem véglegesen tiltották el a foglalkozásuktól.

A költségvetési csalás után a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények elkövetői következnek, ami szintén azzal magyarázható, hogy a bíróságoknak mérlegelést nem tűrő módon ki kell szabni, amennyiben tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követi el az elkövető a bűncselekményt. Ebben az esetben valamennyi foglalkozástól eltiltás végleges hatállyal került kiszabásra. Ez a kötelező esetkör szintén jelentős mértékben hozzájárult a foglalkozástól eltiltás gyakoriságának emelkedéséhez, hiszen a következő ábrán egyértelműen

látható, hogy nem volt jellemző a magyar gyakorlatra, hogy foglalkozástól eltiltást a nemi élet szabadsága elleni bűncselekményt elkövetőkkel szemben gyakran alkalmazták volna.

4. ábra: Nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmény miatt kiszabott foglalkozástól eltiltások száma, 2013–2023 (saját szerkesztés)

Megjegyzendő ugyanakkor ennél az esetkörnél is, hogy a kötelező büntetéskiszabási szabály megteremtésével a jogalkotó célja valószínűleg az volt, hogy olyan elkövetőket tiltsanak el a foglalkozás gyakorlásától, akik foglalkozásukból eredően kiskorúak nevelését, felügyeletét látják el, vagy velük egyéb hatalmi, befolyási viszonyba kerülnek, vagy a jövőben kerülnének. Észszerű és szükséges a foglalkozástól eltiltás olyan esetekben, amikor a szexuális bűncselekmény elkövetője a passzív alany tanára, edzője, kollégiumi nevelője, hiszen ezekben az esetekben az elkövető végzettségéből adódóan újra könnyen kerülhet kiskorúakkal kapcsolatba, hatalmi, befolyási viszonyba. A rendelkezésre álló anoním bírósági határozatokat megvizsgálva azonban a szexuális bűncselekmények között is számos olyan esettel találkozunk, amikor a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett bűncselekményt olyan elkövető követi el, aki egyáltalán nem a foglalkozásán keresztül került kapcsolatba a passzív alannal. Ez utóbbi esetekben nem tűnik mindig észszerűnek a foglalkozástól eltiltás kiszabása, hiszen sok esetben nem valószínűsíthető, hogy a traktoros vagy a kertész elkövető a foglalkozásán keresztül kiskorúakkal kerülne kapcsolatba.⁴⁶ Jóllehet százszázalékos biztonsággal nem mondható az, hogy a kertész nem fog-e a jövőben például iskolakertészként elhelyezkedni, és ezáltal a mai oktatási rendszer nehézségei közepette kiskorúak felügyeletét, szélösséges esetben oktatását ellátni, de hatalmi, befolyási viszonyba is kétségtelenül kerülhet velük. Ezt a szélsőséges lehetőséget is figyelembe véve, azt az álláspontot képviseljük, hogy a büntetéskiszabás a bíróság feladata, és a konkrét esetben a mérlegelés lehetőségét nem szerencsés elvenni a bírótól.

A nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények után a vagyon elleni bűncselekmények elkövetőivel szemben szabnak ki leggyakrabban eltiltást,

⁴⁶ Például: Fővárosi Ítéltábla Bf.199/2020/7.; Fővárosi Törvényszék B.362./2020/20.; Szegedi Ítéltábla Bf.494/2020/19.

ami a vagyron elleni bűncselekmények összébűnözésen belüli túlsúlyát tekintve nem meglepő. Az utóbbi években a tizenegy vagyron elleni bűncselekmény közül gyakorlati relevanciája leginkább a lopásnak, sikkasztásnak, csalásnak és hűtlen kezelésnek volt.⁴⁷

A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények közül a csődbűncselekmény miatt szabtak ki leggyakrabban eltíltást. A hitelezőket a törvény azért részesíti védelemben, hogy a funkciójukat a piacgazdaságban betölthessék, hiszen a piacgazdaság zavartalan működésének elengedhetetlen feltétele a zavartalan tőkeáramlás.⁴⁸ A hitelezők fokozott büntetőjogi védelemben részesülnek, ezért az ügyészségek és a bíróságok kezében ott van a foglalkozástól eltíltás mint jogi eszköz, és úgy tűnik, egyre gyakrabban használják is.

Növekvő tendenciát mutat az élet, testi épség, egészség elleni bűncselekmények miatt kiszabott foglalkozástól eltíltottak száma. Ugyanakkor megállapítható, hogy az elmúlt időszakban egyáltalán nem volt jellemző, hogy állatkínzás miatt került volna sor foglalkozástól eltíltás kiszabására. Volt olyan év, amikor ilyen ügyekben egyszer sem, míg más években átlagosan öt alkalommal került sor az eltíltás kiszabására. Az állatkínzás esetén azért is érdekes ennek a vizsgálata, mert felmerül a kérdés, hogy vajon hatékony védelmet jelent-e ezekben az esetekben a foglalkozástól eltíltás, hiszen annak a kiszabási lehetőségei ennél a bűncselekménynél is korlátozottak. Ennek megfelelően a szakirodalomban a foglalkozástól eltíltás mintájára felvetődött az állattartástól eltíltás mint sui generis büntetési nem bevezetésének szükségessége is.⁴⁹ *Ambrus István* tanulmányában rámutatott, hogy az állatkínzás elkövetői kapcsán nem alaptalan azt feltételezni, hogy büntetésük kitöltését követően nagy valószínűséggel ismét állatot fognak tartani, amikor majd ismét felmerülhet az állatkínzás elkövetése, amit egy foglalkozástól eltíltáshoz hasonló sui generis szankció megfelelően meg tud gátolni. Természetesen ehhez szükség van arra, hogy az anyagi jogi szabályozáshoz hatékony végrehajtási szabályok és gyakorlat társuljanak.⁵⁰

Alacsony a közlekedési bűncselekmények miatt kiszabott foglalkozástól eltíltások száma is, azokat leginkább ittas járművezetés vétsége miatt szabták ki. Ez a tendencia teljesen érthető, hiszen a közlekedési bűncselekmények elkövetőivel szemben speciális jogfosztó, jogkorlátozó szankcióként gyakran alkalmazott a járművezetéstől eltíltás. Hasonló arányokat mutatnak a hivatali bűncselekmények, a leggyakoribb deliktum, amely miatt a foglalkozástól eltíltás kiszabásra kerül, ilyen a hivatali visszaélés.

⁴⁷ A két leggyakoribb vagyron elleni bűncselekmény egyértelműen a csalás és a sikkasztás volt, a két deliktum miatt 2013-ban összesen 43, 2014-ben 52, 2015-ben 89, 2016-ban 92, 2017-ben 80, 2018-ban 124, 2019-ben 84, 2020-ban 62, 2021-ben 66, 2022-ben 83 esetben szabtak ki foglalkozástól eltíltást.

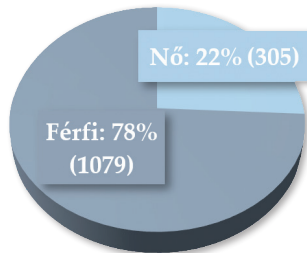
⁴⁸ BELOVICS–POLT: i. m., a csődbűncselekményhez (Btk. 404. §) írt fejezetben.

⁴⁹ A javaslat természetkárosítás, állatkínzás, állatviadal szervezése esetén kívánta volna lehetővé tenni az állattartástól eltíltást egy évtől tíz évig terjedő határozott idejű tartamban, vagy véglegesen. T/15403. sz. törvényjavaslat egyes törvényeknek az állatvédelem megerősítése érdekében szükséges módosításáról. Benyújtva: 2017. április 27. <https://www.parlament.hu/irom40/15403/15403.pdf> (2025. 04. 20.).

⁵⁰ AMBRUS István: Az állatkínzás bűncselekményének jogi tárgyai, egyes dogmatikai kérdései, valamint de lege ferenda szabályozása. *Magyar Jog*, 2021/7–8. 464–465.

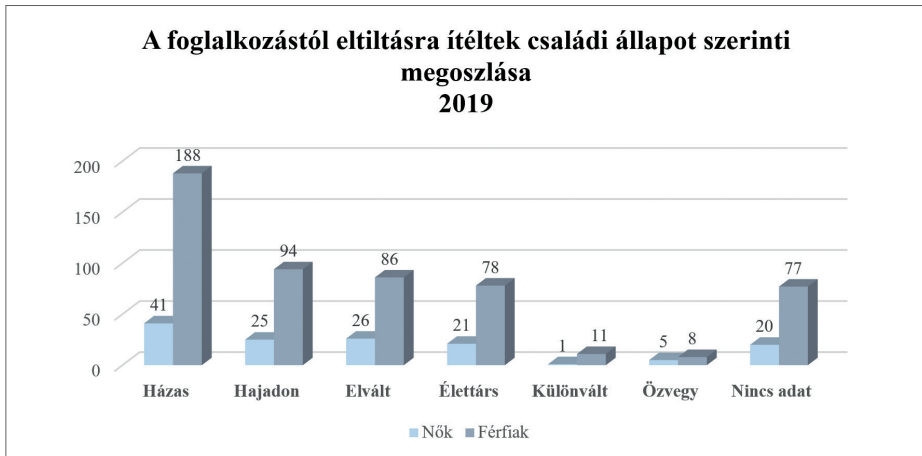
5. A foglalkozástól eltiltásra ítélték kriminológiai jellemzői

A statisztikai adatokból látszik, hogy a foglalkozástól eltiltottak nagyjából nyolcvan százaléka férfi, húsz százaléka nő. Ez megközelítőleg megfelel a nők és férfiak össz-bűnözésen belül kimutatható arányszámának. Míg egyes büntetési nemek esetén (elzárás, szabadságvesztés) az össz-bűnözésben szereplő arányokhoz képest is felül-reprezentált a férfiak aránya, addig ennél a büntetési nemnél megállapítható, hogy a férfi és a női elkövetőkkel szemben kiegyenlítőten alkalmazták a bíróságok a foglalkozástól eltiltást.

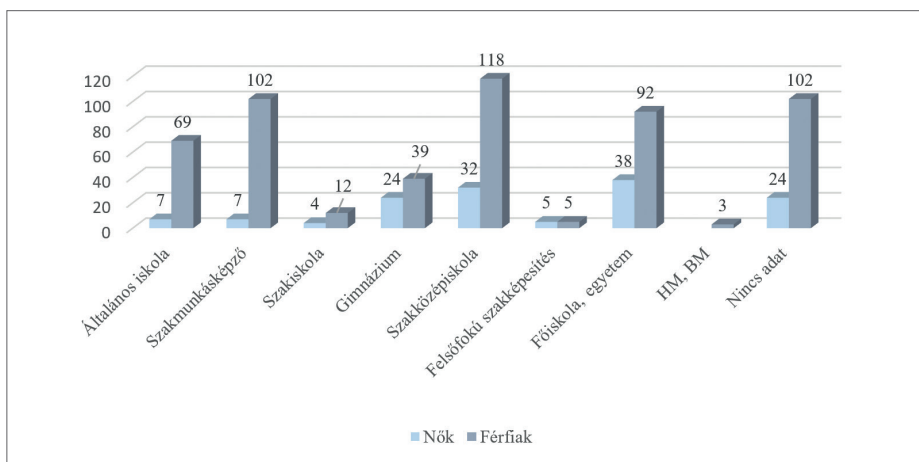
5. ábra: Foglalkozástól eltiltottak nemek szerinti megoszlása 2023-ban (n = 1384)
(saját szerkesztés)

Az elkövetők családi állapota és végzettsége tekintetében csak 2019-ig állnak rendelkezésre statisztikai adatok, mivel a statisztikai adatbázis változásával a revízió után ezeknek az adatoknak a feltöltésére már nem kerül sor.

6. ábra: Foglalkozástól eltiltottak családi állapot szerinti megoszlása 2019-ben (n = 681)
(saját szerkesztés)

A 2019-ből rendelkezésre álló adatokból megállapítható, hogy a családi állapot tekintetében a legtöbb nő házas, őket követik az elvált családi állapotúak, majd a hajadonok. A férfiak családi állapotának statisztikai adatai nagy hasonlóságot mutatnak a nőkéhez, az eltérés csupán annyi, hogy a házas elkövetőket a nőtlenek, és nem az elváltak követik, valamint az utolsó helyen nem a különváltak állnak, hanem az özvegy családi állapotúak. Látható, hogy mindkét nem esetében a házasok vannak a legtöbben, ami azért meglepő, mert számos szakirodalomban arról olvashatunk, hogy a házasságban élők jóval kisebb kriminalitást mutatnak. A magyarázat az lehet, hogy a foglalkozástól eltiltás a fehérgalléros bűnelkövetőkkel szemben is kiszabásra kerül (költségvetési csalás, sikkasztás), akik között viszont egyértelműen felülreprezentáltak a házasok.

7. ábra: Foglalkozástól eltiltottak végzettség szerinti megoszlása 2019-ben (n = 681)
(saját szerkesztés)

Az iskolai végzettség és a kriminalitás közötti kapcsolat közismert. A foglalkozástól eltiltott nők legnagyobb százalékban szakközépiskolát végeztek, őket követik a főiskolai vagy egyetemi diplomások. Ez a két kimagasló adat azért nem meglepő, mert a foglalkozástól eltiltott nők legnagyobb számban olyan foglalkozások körében követték el a bűncselekményeket, amelyek szakképesítést vagy diplomát kívántak meg (például csődbűncselekmény, csalás, sikkasztás), tehát hivatásuk körében több alkalmuk van vagy elleni és költségvetést károsító bűncselekményeket elkövetni.

Némi eltérés mutatkozik az iskolai végzettség tekintetében a két nem között, hiszen a férfiak esetében a leginkább felülreprezentált csoport a szakk munkásképzőt végeztek, őket követik a szakközépiskolai végzettségűek, illetve azok, akiknek a végzettségéről a hatóságoknak nincs tudomása. Valamivel kevesebben vannak a főiskolát, egyetemet végzettek, illetve az érettségivel rendelkezők. Bár kisebb eltérések vannak a nemek között, azért a férfiak esetén is elmondható, hogy a foglalkozástól eltiltás nem tipikusan a képesítés nélküliek büntetési neve. A férfiak körében is szép számmal vannak, akik középfokú vagy felsőfokú végzettséggel rendelke-

nek. A férfiak kapcsán érdemes még azt is megjegyezni, hogy a férfi elkövetők számos esetben a kiskorú veszélyeztetése és nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények elkövetői közül kerülnek ki, ahol nem jellemző az elkövetői magas iskolai végzettség. Összességében megállapítható, hogy foglalkozástól eltiltást tipikusan szakközépiskolai végzettséggel rendelkező, felnőtt, házasságban élő férfiakkal szemben szab ki a bíróság.

6. Záró gondolatok

A foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási gyakorlatát megvizsgálva elmondható, hogy e büntetés a bírói gyakorlatban nem tekinthető számottevőnek, hiszen 2-3%-os arányban szerepel a többi büntetőjogi szankció mellett. Annak ellenére is csekély az alkalmazási gyakorisága, hogy a kötelező kiszabási eseteknek köszönhetően 2013 óta majdnem tízszeresére emelkedett a foglalkozástól eltiltottak száma. A rendelkezésre álló statisztikai adatok arról árulkodnak, hogy a korábbi büntetéskiszabási gyakorlatban egyáltalán nem volt tipikus, hogy e büntetést kiskorú veszélyeztetése vagy nemi élet szabadsága elleni bűncselekmény miatt szabták volna ki. A kötelező esetek jogpolitikai indoka, a kiskorúak fokozott büntetőjogi védelme egyértelműen indokolt. A gyakorlat áttekintése során azonban számos esetben tűnt úgy, mintha a foglalkozástól eltiltást feleslegesen szabták volna ki, mert az elkövető a jövőben a foglalkozásán keresztül jó eséllyel nem fog kiskorúval kapcsolatba kerülni. Elmondható, hogy a Btk.-ban egyre szaporodó, a bíró mérlegelési lehetőségét ex lege kizáró kógens büntetéskiszabási szabályok az egyéniesítés elvének egyáltalán nem felelnek meg, a bírót az automatizmus felé terelik. Az abszolút büntetéskiszabási szabályok a relatíve határozott szankciórendszer követelményével ellentétesek, amivel elvi szinten nem értünk egyet.

A foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási gyakorlata kapcsán megállapítható az is, hogy e szankció egyáltalán nem tekinthető a magyar büntetőjogban a szabadságvesztés reális alternatívájának, hiszen kiszabására általában szabadságvesztés mellett, és nem helyette kerül sor. Önállóan évente mindössze néhány esetben szabják ki. Ennek magyarázata lehet egyfelől az, hogy a foglalkozástól eltiltás alkalmazása feltételekhez kötött, és ezek a feltételek számos bűncselekmény esetén nem állnak fenn. Másfelől a foglalkozástól eltiltást a magyar bírói gyakorlat több mint egy évszázadon keresztül mellékbüntetésként ismerte, így önálló kiszabásának lehetősége a gyakorlatban sokáig fel sem merült. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a szabadságelvonnással nem járó szankciók csak akkor képesek csökkenteni a börtönnépességet, ha szervesen illeszkednek egy átfogó, szélesebb büntetőpolitika keretei közé. Ennek érdekében a törvényhozásnak világos kereteket kell teremtenie az alkalmazásukra, a bírónak pedig el kell fogadniuk a jogalkotói szándékot.⁵¹ Tekintettel a büntető szankciórendszerekben irányadó tendenciákra – a börtön-

⁵¹ KEREZSI Klára: Az alternatív szankciók helye és szerepe a büntetőjog szankciórendszerében. *Kriminológiai Tanulmányok* 39. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2002. 78.

népesség csökkentésének sürgető igényére, a szankciók differenciált és egyéniesített kiszabásának követelményére –, a jogalkalmazók részéről megfontolandó lenne a foglalkozástól eltiltás önálló szankcióként történő gyakoribb alkalmazása. Biztosak vagyunk ugyanis abban, hogy számos esetben az elkövetők számára a klasszikusnak tekinthető „főbüntetések” (különösen pénzbüntetés vagy közérdekű munka) helyett nagyobb hátrányt jelentene a foglalkozástól eltiltás kiszabása.